

GAJDÓ ÁGNES

"lapozz föl engem és leszek"

KÖNYVKRITIKA - L. évfolyam 45. szám, 2006. november 10.

Nagyítás	Kicsinyítés	Nyomtatható	Cikk küldése	Ajánlom
----------	-------------	-------------	--------------	---------

"Égtájak célkeresztjén". Tanulmányok Baka István műveiről. Szerkesztette Bombitz Attila. Tiszatáj Könyvek, Szeged, 2006. 226 oldal, 1980 Ft

Baka István halálának tizedik évfordulóján, 2005. szeptember 20-án emlékszoba nyílt szülővárosában, Szekszárdon, a Babits-házban, megjelent az életműsorozat második kötete *Próza, dráma* címmel. A Baka István Alapítvány a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karával és a Grand Caféval közösen 2005. szeptember 23-24-én konferenciát rendezett, melynek szerkesztett anyaga a költő egyik verseskötetének címét kölcsönözve látott napvilágot.

A konferencián Ilia Mihály mondott megnyitóbeszédet (az "Égtájak célkeresztjén" kötetben ez előzi meg a szerkesztői előszót), melyben arról szólt, hogy eljött a tudományos vizsgálódások ideje, a kortársak számára oly kedves, ám a műnek sokat ártó kultuszt és legendát felváltja a tudomány, s a Baka-életmű "elindulhat az önérvényesülése útján". (8.)

A kötet öt fejezetből áll: "Égtájak célkeresztjén"; "Dance macabre"; "S alóla kitetszik Oroszhon..."; "Beavatások"; "Talált kincs". A szerzők névsora garancia arra, hogy olyan színvonalas írásokat olvashatunk, melyek kritikus szeretettel, értőn közelítenek az életműhöz.

Bedecs László a korai és az utolsó Baka-kötetek közti poétikai és nyelvi különbségeket vizsgálja *Lecserélt nyelv* című írásában. Összefoglalásként megállapítja, hogy Baka az utolsó kötetek verseiben "szinte felszabadul a rá nehezedő költészeti örökség terhe alól" (19.), kiszólásokkal szakítja meg a korai versek zárt, monologikus szólamait, és nyitott, párbeszédképes költői nyelvet hoz létre. Itt idézhetjük föl azt a kijelentést, melyet Baka 1995. augusztus 1-jén, a vele készült utolsó interjújában tett: "...gyógyulni kellene nagyon, nagyon gyógyulni. Aztán új hangon megszólalni." (In: Baka István: *Publicisztikák, tanulmányok*. Tiszatáj Könyvek, Szeged, 2006. 342.)

Füzi László párhuzamot von Baka és József Attila között, mondván, hogy "...mind a szerzőnek a saját életéről és költészetéről mondott szavai, mind pedig az erről a költészetéről keletkezett értelmező-kritikai irodalom rendkívül magas színvonalú volt, s a két oldal olyan egységet képez, amilyen talán csak József Attila versei, elméleti írásai és a verseiről írott tanulmányok, kritikák között jött létre". (31.)

Tágabb kontextusban vizsgálja a Baka-műveket Fried István, akinek *Árnyak közt mulandó árny* címmel 1999-ben jelent meg tanulmánykötete a költő lírájáról. Az abban olvasható "minden mű minden művel valamilyen módon összefügg" kijelentés igazsága e dolgozatban is megmutatkozik.

A "Dance macabre" című fejezetben Arisztotelésztől indulva a magyar költészetben megjelenő evés-téma különféle változatait mutatja be Bazsányi Sándor, s a Baka-versekben fellelhető zabálás-felzabáltatás motívumot értelmezi. Nagy Márta azokat a Baka-verseket veszi sorra, amelyek alapmetaforájának egyik eleme a világ vagy a világegyetem. Zárszavában megállapítja, hogy a költő által versbe vetített terek "az isteni teremtés csődjét jelenítik meg" (75.), az egyetlen ellenpont a költői világteremtés lehet: "a szavak rendje, a megformáltság és a tudatosan, átgondoltan felépített nyelvi, poétikai struktúra". (75.)

Szigeti Lajos Sándor a *Halál-boleró* című versről szóló tanulmányában a haláltánc műfajt és a zene motívumának fontosságát vizsgálja tágabb, világirodalmi párhuzamokat is felvillantó összefüggésben, megemlítve Ravel *Boleróját*, Saint-Saëns *Haláltánc* című zenei darabját, valamint Liszt Ferenc és Weöres Sándor *Haláltáncát*. E fejezet része Valastyán Tamás írása, melyben a Baka-versek apokrif jellegét bizonyítja, s a halál különféle megjelenési formáit mutatja be, Németh Zoltán pedig Baka és Tözsér Árpád költészetének összehasonlító vizsgálatát végzi el.

Az 1994-95-ben született Orosz triptichon egyik darabját, a *Jeszenyin Anglettere*-ben című verset szedi ízekre Bagi Ibolya. Szőke Katalin Baka Brodskij-fordításairól szól, s rámutat arra, hogy a költő "rendkívül pontosan adja vissza a prozodiát, a vers ritmusát és strófaszerkezetét (...), sőt még azt is, ahogy Brodskij a klasszikus mértéket és a szabadverset elegyíti". (137.) Schein Gábor a Sztjepan Pehotnij-ciklust vizsgálja, Fenyő D. György pedig e ciklus egyik versét, a *Társbérleti éjt* elemzi, amely "a század vége felől megfogalmazott vízió a huszadik századról". (171.)

Baka István prózáját tekinti át Bombitz Attila, s dolgozatának függelékében közli a *Fantasztikus szimfónia* című kisregényből kéziratban maradt néhány oldalt. A költő tervei szerint az öt tételes, azonos című Berlioz-mű szerkezetét követte volna a kisregény. Baka prózáirásáról szól Faragó Kornélia tanulmánya is, melynek nyitómondata sokatmondó: "A Baka-próza talán legátfogóbb íve a múlt-perspektíva mélyét és a jövő-perspektíva végén túli pontokat köti össze." (191.) Olasz Sándor a Szekszárdi misét mint látomásos prózai szöveget értelmezi, s megállapítja, a regény "formatörténetileg éppúgy sorolható a csodatörténetek, álomelbeszélések és fantasztikus látomások közé, mint a pszichogramba korrajzi és társadalomtörténeti elemeket vegyítő regénytípushoz". (207.)

A kötet záró darabja a Baka István szerkesztő úr című írás, melyben Kovács Lajos író, az egykori *Kincskereső* egyik külső szerkesztője emlékezik az irodalomkínáló, a rovatújíító, a tehetségkereső Bakára, akinek szenvedélye volt a gyermek- és iskolamozgalom. Baka István költészete, próza- és drámaírói, publicisztikai munkássága még mindig nem része a szélesebb irodalmi köztudatnak, még mindig nem nyerte el méltó helyét. Ahhoz, hogy ez megtörténjen, szükség van konferenciákra, tanulmánykötetekre, arra, hogy szélesebb olvasóközönség ismerje meg a Baka-műveket. Hogy beteljesedjen a költő versbéli kívánsága: "lapozz föl engem és leszek".